STRONY TEKSTOWE

Opis jednostki

Obiekt więzienny we Wronkach zbudowany został w latach dziewięćdziesiątych XIX wieku, z przeznaczeniem na dom karny dla skazanych na dłuższą karę pozbawienia wolności oraz osadzonych pozostających do dyspozycji Sądu Prowincji Poznańskiej. Budowa więzienia we Wronkach trwała od 15 marca 1889 roku do 01 lipca 1894 roku. Miasto Wronki (jego władze miejskie) odstąpiły władzom sądowym na ten cel 18 hektarów ziemi pod zabudowę obiektu, który znajduje się w pobliżu dworca kolejowego (linii kolejowej Poznań - Stargard Szczeciński) i rzeki Warty.

Architektura obiektu pozostawała w ścisłym związku z warunkami izolacji określonymi przez system celkowy. Więzienie to należało wówczas do najnowocześniejszych więzień urządzonych według systemu amerykańskiego i zaliczane było do kategorii więzień centralnych.

Wronieckie więzienie składało się z trzech pawilonów czterokondygnacyjnych zbudowanych na planie krzyża. Poza pomieszczeniami więziennymi mieszczącymi około 800 przestępców, wybudowano kompleks budynków dla straży więziennej. Więzienie we Wronkach systematycznie rozbudowywano i tak jego substancja architektoniczna przez kolejne lata rozrastała się. Oprócz tego wybudowano szpital, dwa budynki gospodarcze, dom dla dyrektora więzienia i katolickiego duchownego.

27 grudnia 1918 roku w Poznaniu wybuchło Powstanie Wielkopolskie. We Wronkach wraz z rozpoczęciem walk otwarto więzienie i wypuszczono więźniów na wolność. 29 grudnia podjęto decyzję o rozbrojeniu więzienia i przebywających w nim Niemców. Na przełomie grudnia 1918 roku i stycznia 1919 roku Wronki zostały wyzwolone. Więzienie Wronieckie przemianowano na koszary, gdzie ćwiczyli żołnierze późniejszego II i VII Pułku Strzelców Wielkopolskich. Po zakończeniu walk więzienie we Wronkach zaczęło zapełniać się działaczami organizacji robotniczych i komunistami. W 1919 roku przybyły do Wronek pierwsze kobiety skazane w procesach politycznych.

W dniu 13 listopada 1921 roku Centralne Więzienie we Wronkach włączone zostało w system powstającego więziennictwa polskiego. W późniejszych latach – zgodnie z przeprowadzonymi reformami, więzienie we Wronkach zmieniło nazwę na „więzienie ciężkie”. Określenie to eksponowało poprzedni model represyjno-izolacyjnego wykonywania kary pozbawienia wolności. Jednocześnie przyjęta została klasyfikacja zakładu sytuująca więzienie w grupie jednostek penitencjarnych przeznaczonych dla mężczyzn skazanych nie pierwszy raz oraz innych uznanych za szczególnie niebezpiecznych dla społeczeństwa. Terminem tym określano między innymi więźniów antyrządowych i politycznych.

Bardzo często osadzano we Wronkach więźniów politycznych, którzy wcześniej działali w partiach socjalistycznych i komunistycznych, czy też bojówkach nacjonalistycznych. Takich więźniów było w latach trzydziestych w sumie około 500.

W okresie okupacji (06.09.1939 – 20.01.1945) obiekt więzienny we Wronkach włączony został w system więzień sądowych III Rzeszy w ramach Kraju Warty. Było to jedno z większych więzień wcielonych do Niemiec. Obiekt przeznaczony został dla mężczyzn i kobiet skazanych na karę więzienia od 6 miesięcy do 2 lat. Pod względem narodowościowym, więźniami we Wronkach byli przede wszystkim Polacy. Przez cały okres okupacji przez więzienie przeszło ponad 28000 więźniów. Liczba ta nie obejmuje jeńców, zakładników i innych osób osadzonych we Wronkach w pierwszych tygodniach okupacji. W więzieniu przetrzymywano ludność polską na wielomiesięcznych kwarantannach przed wysłaniem do innych więzień lub obozów koncentracyjnych, głównie Oświęcimia i Mauthausen, do zakładów przemysłowych wykorzystujących niewolniczą pracę. Więzienie było stale przeludnione. Najwyższy stan więźniów – 4458 odnotowano w dniu 01 listopada 1942 roku. Na samym cmentarzu wronieckim w tym okresie pochowano 804 Polaków. Hitlerowcy przeprowadzili także około dwóch tysięcy egzekucji w lasach położonych na drodze do pobliskiego Obrzycka.

Po wyzwoleniu spod okupacji niemieckiej w dniu 25 stycznia 1945 roku polskie władze administracyjne postanowiły uruchomić więzienie we Wronkach . Na stanowisko naczelnika więzienia wyznaczony został pkom. Stefan Adamczewski – przedwojenny funkcjonariusz Straży Więziennej. Dopiero z końcem lutego 1945 roku w skład personelu więzienia wszedł funkcjonariusz skierowany przez Departament Więziennictwa i Obozów Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego.

Wiosną 1945 roku w więzieniu we Wronkach przeważali jeńcy wojenni, Niemcy oskarżeni o zbrodnie wojenne oraz Niemcy internowani, pochodzący z okolicznych terenów. Pierwsi więźniowie narodowości polskiej, skazani za przestępstwa pospolite, trafili do więzienia we Wronkach już od połowy lutego 1945 roku. Natomiast w marcu przybył pierwszy transport żołnierzy Armii Krajowej skazanych w procesach politycznych. Były to głównie kobiety skazane w Chełmnie i Lublinie. Centralne Więzienie we Wronkach zamieniło się na więzienie polityczne Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego i osadzono w nim osoby niewygodne lub wrogo nastawione do nowego ustroju. Ostatni oficjalny transport więźniów politycznych przybył do Wronek w dniu 26 marca 1956 roku z Olsztyna.

W latach 1945 – 1956 przez więzienie we Wronkach przeszło, co najmniej 15500 więźniów, przy czym zdecydowana większość była skazana na kary długoterminowe.

Najwyższy stan dzienny odnotowano w dniu 01 marca 1950 roku, kiedy sięgnął 3640 więźniów. Więzień polityczny nie pracował, nie miał prawa do uczenia się i uczestniczenia, jak np. więźniowie pospolici, w zajęciach świetlicowych. Całkowicie pozbawiony był prawa do korzystania z kapelana, gdy funkcję tą sprawował w 1946 roku ksiądz Piotr Stróżyński.

W latach czterdziestych tu odbywali kary: Stanisław Skalski, As polskiego lotnictwa w Wielkiej Brytanii, prof. Wiesław Chrzanowski, skazani w tzw. „procesie generałów" w 1951 roku gen. Stanisław Tatar – szef sztabu AK, gen. Stefan Mossor, a także wielu innych.

Więzienie we Wronkach utraciło w zasadzie swój polityczny charakter jesienią 1956 roku, kiedy to na mocy procesów rehabilitacyjnych, wkrótce na podstawie amnestii w 1957 roku, duża liczba więźniów politycznych opuściła więzienie. Wtedy zostało ono przekwalifikowane na więzienie dla więźniów pospolitych, przede wszystkim recydywistów, jednakże nadal wykorzystywano je jako miejsce odosobnienia niektórych więźniów politycznych. Tu w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych swe kary odbywał Jacek Kuroń. W roku 1981, w trakcie stanu wojennego, zakład stał się miejscem internowania działaczy NSZZ Solidarność z województwa pilskiego.

Aktualnie Zakład Karny we Wronkach przeznaczony jest dla mężczyzn jako zakład karny typu zamkniętego dla recydywistów penitencjarnych, zakład karny typu półotwartego dla recydywistów penitencjarnych, ponadto skierowanych do oddziałów terapeutycznych dla osób z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo, skazanych uzależnionych od środków odurzających lub psychotropowych, skazanych uzależnionych od alkoholu, skazanych chorych na cukrzycę insulinozależną. Pojemność jednostki wynosi 1465.

Od roku 2018 w jednostce funkcjonuje Dział Dozoru Elektronicznego. Do zadań służbowych funkcjonariuszy wchodzących w skład tego działu należy realizacja czynności materialno-technicznych w Systemie Dozoru Elektronicznego (SDE), które swym zakresem obejmują w szczególności: sprawdzanie warunków technicznych do odbywania kar, środków karnych i zabezpieczających w Systemie Dozoru Elektronicznego, instalacje urządzeń monitorujących u osób objętych SDE, kontrolę prawidłowości działania środków technicznych, deinstalację urządzeń monitorujących, realizację wizyt związanych z

naruszeniem warunków odbywania kary przez osoby objęte systemem.

Funkcjonariusze czynności materialno-techniczne związane z obsługą Systemu Dozoru Elektronicznego realizują u osób objętych systemem, na terenach oddalonych do 200 km od jednostki macierzystej, zachowując tym samym skuteczną reakcję w przypadku pojawienia się nowego zadania do wykonania. Nadzór merytoryczny nad realizacją czynności wykonywanych przez Działy Dozoru Elektronicznego sprawuje Biuro Dozoru Elektronicznego Centralnego Zarządu Służby Więziennej. System Dozoru Elektronicznego jest to kontrola zachowania osoby skazanej przy użyciu środków technicznych, na mocy orzeczenia sądu lub decyzji komisji penitencjarnej. W Systemie Dozoru Elektronicznego można kontrolować: przebywanie przez skazanego w określonych dniach tygodnia i godzinach we wskazanym przez sąd miejscu (dozór stacjonarny), bieżące miejsce pobytu skazanego, niezależnie od tego, gdzie skazany przebywa (dozór mobilny), zachowywanie przez skazanego określonej minimalnej odległości od osoby wskazanej przez sąd (dozór zbliżeniowy).

Od dnia 01.12.2018r. Areszt Śledczy w Szamotułach włączony został w strukturę organizacyjną Zakładu Karnego we Wronkach i przekształcony w Oddział Zewnętrzny Zakładu Karnego we Wronkach. Oddział Zewnętrzny w Szamotułach przeznaczony jest dla mężczyzn tymczasowo aresztowanych, skazanych i ukaranych pozostających do dyspozycji Prokuratur Rejonowych w: Chodzieży, Obornikach Wielkopolskich, Szamotułach, Trzciance, Nowym Tomyślu, Grodzisku Wielkopolskim oraz Sądów Rejonowych w: Chodzieży, Obornikach Wielkopolskich, Szamotułach, Trzciance, Nowym Tomyślu, Grodzisku Wielkopolskim. Ustalona pojemność jednostki to 201 miejsca. Oprócz aresztu w jednostce funkcjonuje oddział zakładu karnego typu półotwartego dla recydywistów penitencjarnych o pojemności 82 miejsc.

Początki istnienia aresztu sięgają okresu dwudziestolecia międzywojennego. W bezpośrednim sąsiedztwie aresztu znajdował się sąd grodzki, który został spalony po II wojnie światowej. Początkowo zabudowania składały się z jednego budynku penitencjarnego usytuowanego przy al. 1 Maja 5., dopiero na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych jednostka została poddana kapitalnemu remontowi. Teren poszerzono i obok jedynego pawilonu penitencjarnego dobudowano budynek administracyjny i gospodarczy. Jednostkę oddano do ponownego użytku 1

października 1983r.

W ramach działalności statutowej przy areszcie funkcjonował również Oddział Zewnętrzny w Mrowinie oddalony od Szamotuł o 15 km. W oddziale przebywali skazani recydywiści, którzy pracowali na rzecz kontrahentów zewnętrznych w rolnictwie i budownictwie. W 1991 roku oddział w Mrowinie został zlikwidowany.

W październiku 2005r. rozpoczęła się budowa nowego gmachu Sądu i Prokuratury Rejonowej w Szamotułach, który oddano do użytkowania 19.06.2008 r. Budynek ten sąsiaduje z terenem aresztu i jest z nim połączony podziemnym łącznikiem. Oddział Zewnętrzny w Szamotułach intensywnie współpracuje z organami administracji publicznej. Osadzeni przebywający w Oddziale Zewnętrznym w Szamotułach zatrudnieni są odpłatne i nieodpłatne, wykonują prace charytatywne na rzecz Miasta i Gminy Szamotuły oraz Powiatu Szamotulskiego.